

กิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21

The field trip activities enhance learning competency of Young Children in the 21st century.

สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์ บุญเชิดชู (Sirin Laddaklom Booncherdchoo)*

มูจลินท์ กลิ่นหวล (Mujalin Klinhau)**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 และ 2) นำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 โดยการศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วอันมีปัจจัยมาจากเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย (network) การพัฒนาคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นภารกิจหลักของการศึกษาซึ่งต้องเริ่มต้นจากช่วงปฐมวัย และพัฒนาต่อเนื่องไปตลอดชีวิต โดยพัฒนาทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะให้พร้อมในการศึกษา การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายในสังคมโลก เด็กปฐมวัยจึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้สำคัญสี่ประการ (four core competencies (4 C's)) ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบไปด้วย สมรรถนะในการสื่อสาร (communication) ความร่วมมือ (collaboration) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical Thinking) และการสร้างสรรค์/นวัตกรรม (creativity and innovation) อันเป็นฐานหลักของการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างราบรื่น

กิจกรรมทัศนศึกษา (field trip) เป็นรูปแบบกิจกรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยทั้งสี่ประการ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานที่เรียนรู้เพื่อเปิดโลกทัศน์ ทำให้เด็กเกิดความสนใจใคร่รู้ เกิดความสุข ความสนุกสนาน ความกระตือรือร้น และตอบสนองธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ผ่านการบูรณาการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยออกแบบการจัดกิจกรรมทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ของเด็ก เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน กระตุ้นให้เด็กคิด ตั้งคำถาม เสาะแสวงหาคำตอบ รวมทั้งได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ อันเป็นการพัฒนาสมรรถนะทางด้านการสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม พัฒนาการเรียนรู้แบบร่วมมือ การสร้างสรรค์และนวัตกรรม

* สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์ บุญเชิดชู, อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Email- address: lovesirin@windowslive.com

** มูจลินท์ กลิ่นหวล, อาจารย์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร (ปฐมวัยและประถมศึกษา) ระดับปฐมวัย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร Email- address: meanie_meanz@hotmail.com

คำสำคัญ : กิจกรรมทัศนศึกษา สมรรถนะการเรียนรู้ เด็กปฐมวัย ศตวรรษที่ 21

Abstract

This article aimed to 1) Study principle of the field trip activities enhance learning competency of Young Children in the 21st century and, 2) proposing the field trip activities model for enhancing learning competency of Young Children in the 21st century. The study based on reviewe and relevant literature of 21st century, which is the century of changes. The factors of computer technology as a medium for the exchange of information linked to the network. In accordance with the development of such a change, which is the primary mission of education must begin from early childhood and continuing throughout life. By developing the knowledge, skills and availability of education. Occupations Living in the midst of change and diversity in society. young children must be developed four core competencies (C's) in the 21st century consists of communication, collaboration, critical thinking and creativity and innovation, which is the main base of learning and living in the century of change as well.

The field trip activities can improve the four learning competencies of young children. They learn through experience. Changing places encourages young children are interested, happy, fun and enthusiasm. The natural response to young children learning experience. This will lead to the development of four through the creative integration. The event is designed to make young children get hands-on experience that links the experiences of them with new experiences. The fun activities urged young children to think, ask and answers questions with friends. The activities improve communication, social relationships, collaboration, critical thinking, creativity and innovation.

Key words : field trip, learning competency, young children, the 21st century

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วโดยเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย (network) ส่งผลให้วิถีชีวิต การทำงาน และกิจกรรมต่างๆ ของผู้คนในโลกมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการศึกษาทั้งในด้านปัจจัยที่ทำให้เกิดและผลกระทบที่มีต่อการศึกษาทั้งในด้านแนวคิดและความต้องการในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การพัฒนาคนเป็นภารกิจหลักของการศึกษา ซึ่งต้องเริ่มต้นจากช่วงปฐมวัย และพัฒนาต่อเนื่องไปตลอดชีวิต โดยพัฒนาทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะให้พร้อมในการศึกษา การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายในสังคมโลก ดังนั้นในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนทุกคนจำเป็นต้องฝึกทักษะเพื่อประโยชน์ในการใช้ชีวิตทั้งในโลกของการศึกษาและในโลก

ของการใช้ชีวิตจริง (ชลธิชา ห้อมฟุ้ง และสมพร ร่วมสุข, 2559: 1550) สำหรับเด็กปฐมวัย Berry Street Childhood Institute (2016: ออนไลน์) ได้ระบุถึง 10 เสาหลัก (ten pillars) ของจุดเริ่มต้นในการพิจารณาถึง การที่เด็กปฐมวัยในวันนี้ที่ต้องได้รับการพัฒนาประกอบไปด้วย การมีที่อยู่ที่เรียนรู้อย่างมั่นคงปลอดภัย การได้รับการพัฒนาสุขภาพอนามัย เครื่องนุ่งห่ม และการจัดโภชนาการที่เหมาะสม การได้รับความรัก ความอบอุ่น การดูแลในครอบครัวที่มีความเข้มแข็ง การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการมีเพื่อน การเห็นคุณค่าและการดูแล สิ่งแวดล้อม แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมดนตรี การเคลื่อนไหว การแสดง รวมทั้งงานศิลปะอื่น ๆ การจัดการศึกษาที่พัฒนาเต็มความสามารถของเด็กทั้งในด้านสติปัญญา ร่างกาย สังคม อารมณ์ และจริยธรรม การส่งเสริม สนับสนุน การดูแลผ่านชุมชนที่เป็นมิตร เติบโตอย่างมั่นใจ พึ่งพาตนเองได้ มีความสามารถในการตัดสินใจ และเด็กรวมทั้งเยาวชนสามารถมีส่วนร่วมในชุมชนและสังคมของตนเองได้ ดังนั้นการพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงจำเป็นต้องดำเนินการให้ครอบคลุมในประเด็นสำคัญ ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ที่มีความเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะเด็กปฐมวัยที่สำคัญสี่ประการ (four core competencies (4 C's)) ของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย สมรรถนะในการสื่อสาร (communication) ความร่วมมือ (collaboration) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) (Mid-State Early Childhood Direction Center Syracuse University, 2016: online) สมรรถนะเหล่านี้มีความสำคัญและความจำเป็นในการดำรงชีวิตในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาผ่านการ จัดประสบการณ์ที่เหมาะสมทั้งในชีวิตประจำวันทั้งที่ครอบครัว โรงเรียนร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาด้วยการจัด กิจกรรมที่พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีความหมายและหลากหลาย

กิจกรรมทัศนศึกษา (field trip) เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็ก ปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี เพราะกิจกรรมทัศนศึกษาเป็นการให้เด็กเรียนรู้นอกสถานที่ เพื่อเพิ่มพูน ความรู้และประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้จริง (สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์, 2551: 35) กิจกรรมทัศนศึกษาจึงเป็นกิจกรรม สำคัญหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่ตอบโจทย์การจัดการ เรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของโลกอีกด้วย รวมทั้งตอบสนองต่อลักษณะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เพราะเด็กจะมีความสนใจต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว ซึ่งความสนใจเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ได้ดีขึ้น เมื่อเด็ก ๆ ได้มีปฏิสัมพันธ์ (interaction) อย่างมีความหมายกับบุคคล สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และ สภาพแวดล้อมในชุมชนและท้องถิ่น การที่เด็กได้ไปทัศนศึกษาทำให้เกิดการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ซึ่ง สอดคล้องกับความสนใจตามช่วงวัยของเด็กที่เป็น ช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ ช่างสังเกตและสำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว ดังที่ Charlesworth & Lind (2010) อ้างถึงใน แคทลียา จักขุจันทร์ (2014: 436) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยเป็น ช่วงวัยที่หน้าต่างแห่งโอกาส (windows of opportunity) กำลังเปิดรับการเรียนรู้ทุกสิ่งอย่างรอบตัว ผ่านการใช้ ประสาทสัมผัส และเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งพัฒนาการทางร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ รวมไปถึงความคิดรวบยอด หรือสติปัญญาของเด็กในวัยนี้นั้นจะถูกพัฒนาขึ้นตามการเจริญเติบโต และ ประสบการณ์ที่ได้รับ โดยจะเกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับขั้นตามช่วงวัยของชีวิต กิจกรรมทัศนศึกษาจึงเป็นที่กิจกรรม สำคัญที่จะนำเด็กได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว จากการสังเกต การสำรวจใน บริบทที่หลากหลายด้วยประสบการณ์จริงเป็นการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์

สร้างขึ้น ผ่านการสังเกต การสำรวจ การตั้งคำถามและการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ค้นพบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ นอกชั้นเรียนหรือทัศนศึกษาจึงเน้นให้ได้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่ผ่านประสบการณ์ตรงที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงโดยมีครูเป็นผู้ตอบสนองความสนใจของเด็ก (อัจฉรา น้ำไพฑูรย์, 2012: 1563) การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยนับว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสำคัญมากกิจกรรมหนึ่งในการพัฒนาเด็ก เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าเด็กเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ เด็กจะจดจำจากประสบการณ์ รวมทั้งพัฒนาความคิดรวบยอดในเชิงบวกผ่านกิจกรรมและการประสบการณ์ในการค้นหา (Nabors et al, 2009: 661)

การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการวางแผน ออกแบบการจัดกิจกรรมทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ของเด็ก เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน กระตุ้นเร้าให้เด็กคิด ตั้งคำถาม เสาะแสวงหาคำตอบ รวมทั้งได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ อันเป็นการพัฒนาสมรรถนะทางด้านการสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และพัฒนาการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเพื่อเป็นฐานในการเรียนรู้ในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นต่อไป

หลักการสำคัญของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21

ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษที่การเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความหลากหลาย การใช้ชีวิตผ่านสังคมสื่อกลายเป็นสังคมเสมือน (virtual) และในปัจจุบันเด็กใช้เวลาในโรงเรียนมากขึ้น มีการบ้านมากขึ้น ขณะที่เวลาเล่นน้อยลง (จูเลียต บี. ซอร์, 2553 อ้างถึงใน สุภาภรณ์ ปั่นกล้า 2558: 1515) ดังนั้นการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาจึงเป็นการทำให้ผู้เรียนสัมผัสสัมพันธ์กับของจริง เป็นประสบการณ์ตรง การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเป็นวิธีสอนตามที่ ทิศนา ขัมมณี (2558: 343) อธิบายไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนและเดินทางไปศึกษาเรียนรู้ ณ สถานที่อันเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องนั้น ซึ่งในระดับการศึกษาปฐมวัยการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาครูต้องพิจารณาความเหมาะสมตามหลักสูตร ช่วงวัยและสถานที่ในการจัดทัศนศึกษา การพิจารณาถึงการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อเด็ก รวมทั้งตอบสนองความสนใจของเด็ก

กิจกรรมทัศนศึกษานั้นจะเป็นประโยชน์กับเด็กปฐมวัยต่อเมื่อกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่สำหรับเด็กปฐมวัยในการเรียนรู้ ย่อมจะนำมาซึ่งความทรงจำและซึมซับ เกิดเป็นการเรียนรู้ที่คงทนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นครูปฐมวัยควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกสถานที่ทัศนศึกษา มีส่วนร่วมในการเตรียมตัวในการไปทัศนศึกษา และได้ออกความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมระหว่างไปทัศนศึกษา ครูปฐมวัยต้องให้เด็กได้สรุปความรู้ ได้สะท้อนการเรียนรู้และความรู้สึกในการไปทัศนศึกษาแต่ละครั้ง เพื่อนำข้อมูลมาเป็นฐานในการพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

หลักการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย

1. เป็นการจัดกิจกรรมด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (active learning interaction) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นก่อน - ระหว่าง - หลังกิจกรรมทัศนศึกษา ตามที่ Nabors et al. (2009: 664) ได้สรุปลักษณะการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาจากผลการวิจัยไว้ดังนี้

1.1 การให้เด็กมีส่วนร่วม (participatory) โดยต้องมีการพัฒนาเด็กเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งเป็นการพัฒนาสมรรถนะในการสื่อสาร (communication) ความร่วมมือ (collaboration) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation)

1.2 การให้เด็กแสดงความคิดเห็น (discussion) และการตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับการไปทัศนศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนาสมรรถนะในการสื่อสาร (communication) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking)

1.3 การให้เด็กตั้งคำถาม (questions) โดยครูเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดคำถาม และให้ความสนใจในคำถามนั้นๆ รวมทั้งการตอบคำถามซึ่งเป็นการพัฒนาสมรรถนะในการสื่อสาร (communication) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking)

1.4 การประเมิน (assessment) โดยครูเป็นผู้ประเมินกิจกรรม และประเมินแหล่งเรียนรู้ที่ไปทัศนศึกษาโดยต้องมีการประเมินภายหลังการไปทัศนศึกษาเมื่อกลับสู่ห้องเรียน ซึ่งเป็นการประเมินสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กทุกด้าน

1.5 รวบรวม (collect) เป็นการรวบรวมหลักฐานที่แสดงให้เห็นการพัฒนาและความเข้าใจของเด็กต่อสิ่งที่ได้รับที่เกิดจากการทัศนศึกษา อันสะท้อนสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กทุกด้าน

2. เป็นการจัดกิจกรรมที่บูรณาการการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน (integrated competency based learning) โดยครูต้องออกแบบกิจกรรมให้เด็กพัฒนาสมรรถนะทุกด้านผ่านการปฏิบัติกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะ และร่วมมือกันในการเรียนรู้ โดยพิจารณาเลือกและออกแบบกิจกรรม ให้เหมาะสม

การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีความละเอียดอ่อน ด้วยเป็นกิจกรรมที่เรียนรู้นอกห้องเรียน ดังนั้นความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกๆ ที่ครูปฐมวัยต้องคำนึงถึงตลอดจนระยะเวลาในการเดินทาง การเตรียมกิจกรรม และปฏิกิริยาของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ระยะเวลาในการเดินทางไปทัศนศึกษา

เด็กปฐมวัยไม่ควรเดินทางไกล เนื่องจากการใช้เวลาอยู่บนยานพาหนะนาน ๆ จะทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย เกิดความเหนื่อยล้า และหมดความกระตือรือร้นในการสนใจใคร่รู้ และยานพาหนะที่มีพื้นที่คับแคบจะส่งผลต่ออารมณ์ จิตใจของเด็ก เด็กที่ชอบเคลื่อนไหวจะหงุดหงิด ดังนั้นครูปฐมวัยควรมีการวางแผนเส้นทางการทัศนศึกษา โดยให้มีความแตกต่างกันระหว่างระดับชั้นอนุบาล เช่น อนุบาลปีที่ 1 เริ่มจากสถานที่รอบรั้วโรงเรียนและไล่ระยะทางไปเรื่อย ๆ การปฏิบัติเช่นนี้ จะเป็นการสร้างความคุ้นเคยกฎระเบียบในการทัศนศึกษา และมีความพร้อมสำหรับการทัศนศึกษาที่มีระยะทางที่ไกลขึ้นต่อไป

2. การเตรียมกิจกรรม

ครูปฐมวัยจะต้องวางแผนการไปทัศนศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย โดยให้เด็กปฐมวัยมีส่วนร่วมด้วย เพื่อให้เกิดการเห็นคุณค่าของการทัศนศึกษาและเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมดังกล่าว โดยก่อนไปทัศนศึกษาครูปฐมวัยจะต้องปูพื้นฐานความรู้สถานที่ที่จะไปทัศนศึกษา สร้างแรงจูงใจด้วยวิธีการต่างๆ เช่น หากจะไปทัศนศึกษาที่สวนผลไม้ ครูปฐมวัยอาจเปิดวีดิทัศน์เกี่ยวกับสวนผลไม้ การนำบัตรภาพผลไม้มาหาชนิดมาให้เด็กๆ ได้ดู การตั้งคำถามที่จะนำไปสู่สถานที่ดังกล่าว เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีกับสถานที่ที่จะไป ระหว่างการไปทัศนศึกษาครูปฐมวัยควรมีกิจกรรมระหว่างการเดินทาง เช่น หากเป็นการเดินทางด้วยการเดินเท้า ครูปฐมวัยอาจพาเด็กๆ เดินไปด้วย ร้องเพลงไปด้วย เพื่อเพิ่มความสุขสนุกสนาน หากเดินทางด้วยรถ ครูปฐมวัยควรมีกิจกรรมบนรถ เช่น การร้องเพลง การสนทนา การเปิดวีดิโอบนรถให้เด็กๆ ดู เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย ระหว่างการทัศนศึกษา ครูปฐมวัยควรมีกิจกรรมให้เด็กปฏิบัติในสถานที่นั้นๆ เช่น การวาดภาพ การบันทึกการเรียนรู้ การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3. ปฏิบัติการของเด็กปฐมวัย

การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ ครูปฐมวัยมักหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องพบกับเด็กที่ไม่เข้าใจกฎระเบียบ หรือไม่อยู่ในระเบียบวินัยที่ได้สร้างข้อตกลงไว้ สิ่งที่ครูปฐมวัยจะต้องปฏิบัติคือ การเจรจากับเด็กปฐมวัยอย่างนุ่มนวล ด้วยเหตุผลและผล และใช้หลักการเสริมแรงเพื่อสร้างพฤติกรรมที่ดี ไม่ควรใช้ความรุนแรงกับเด็ก เนื่องจากจะนำมาซึ่งประสบการณ์ไม่ดีต่อการทัศนศึกษา โดยจะส่งผลต่อการทัศนศึกษาในครั้งต่อไป

รูปแบบการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21

การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 สามารถจัดกิจกรรมได้ในหลากหลายรูปแบบ โดยมีประเด็นในการพิจารณากำหนดรูปแบบ คือ การทัศนศึกษาต้องบูรณาการกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และสามารถทำให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรสถานศึกษา และเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาด้วย (Athman and Monroe, 2015: online)

รูปแบบการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการพิจารณาเป้าหมายของหลักสูตร โดยกำหนดประเด็นการเรียนรู้และการพัฒนาให้สอดคล้องกันระหว่างระดับชั้น แหล่งทัศนศึกษา รูปแบบกิจกรรม และสมรรถนะการเรียนรู้ ดังนี้

แหล่งทัศนศึกษา	รูปแบบกิจกรรม	สมรรถนะการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
ภายในสถานศึกษา 1) แหล่งธรรมชาติในสถานศึกษา 2) แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เช่น สวนวิทยาศาสตร์, แปลงผักสมุนไพร, ห้องจัดแสดงประวัติศาสตร์สถานศึกษา เป็นต้น	1) การเดินชม (site seeing) โดยให้เด็กเดินชมอย่างมีจุดมุ่งหมาย การสังเกต เพื่อนำข้อมูลมาสนทนาร่วมกัน 2) การทำกิจกรรมศิลปะที่สอดคล้องกับแหล่งเรียนรู้ 3) การบันทึกสมุดเดินทางการเรียนรู้	การสื่อสาร (communication) 1) การกระตุ้นให้เด็กตั้งคำถาม และการตอบคำถาม 2) การสนทนาพูดคุย รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ความร่วมมือ (collaboration)

ภายนอกสถานศึกษา 1) แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัด ร้านค้า ตลาด สถานที่สำคัญในชุมชน 2) แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ และ สภาพแวดล้อม เช่น หองนา แม่น้ำ เป็นต้น 3) แหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ เช่น พิพิธภัณฑ์เด็ก พิพิธภัณฑ์ทาง ธรรมชาติ พิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น 4) แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ การชม วิถีชีวิตในชุมชน เป็นต้น	ผ่านการวาดภาพ ผ่านการประเมิน ความพึงพอใจโดยเด็ก 4) การทำกิจกรรมร่วมกันในแหล่ง เรียนรู้ เช่น การทดลองปลูกข้าว ใน การทัศนศึกษาท้องนาในชุมชน การ เก็บผักในแปลงกลับมาประกอบอาหาร ในห้องเรียน 5) การทำกิจกรรมแรลลี่ (rally) ใน แหล่งเรียนรู้เป็นฐานกิจกรรม 6) กิจกรรมสุนทรียศิลป์ธรรมชาติ เช่น การฟังเสียงธรรมชาติ อาทิเสียงนก เสียงน้ำไหล เสียงใบไม้ เพื่อฝึกสมาธิ จำแนกเสียงที่ได้ยิน การสัมผัสวัสดุ	1) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับสถานที่แหล่งเรียนรู้ร่วมกัน การคิดกิจกรรมร่วมกัน การสร้าง ข้อตกลงในการทัศนศึกษาร่วมกัน การ สะท้อนความคิด ความรู้สึกจากการ ทัศนศึกษาร่วมกัน 2) การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันจาก แหล่งเรียนรู้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) 1) การให้เหตุผล 2) การตัดสินใจจากกิจกรรม
แหล่งทัศนศึกษา	รูปแบบกิจกรรม	สมรรถนะการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
5) แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร เช่น หองนา สวน ไร่ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ เป็น ต้น 6) แหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยการ เรียนรู้ต่าง ๆ เช่น สวนสัตว์ ในหน่วย สัตว์น่ารัก เป็นต้น	ธรรมชาติ เช่นการสัมผัสผืนดิน สัมผัส เปลือกไม้ สัมผัสดอกไม้หลากหลาย รูปแบบ เป็นต้น	การสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) 1) การประดิษฐ์ชิ้นงานศิลปะที่ เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ 2) การแต่งนิทาน เรื่องราวเกี่ยวกับ การเดินทาง การทัศนศึกษา 3) การวาดภาพประกอบความ ประทับใจจากการทัศนศึกษา 4) การนำวัสดุธรรมชาติจากแหล่ง เรียนรู้มาต่อยอดเป็นการเรียนรู้ในองค์ ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ของกิจกรรมทัศนศึกษากับการพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาวิจัยพบว่ากิจกรรมทัศนศึกษามีประโยชน์ในหลาย ๆ ด้านของการเรียนรู้ อาทิ ผลการวิจัยของ Nabors et al. (2009: 662) ที่ศึกษาคุณค่าของกิจกรรมทัศนศึกษาที่มีต่อเด็กปฐมวัย สรุปได้ดังนี้ กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นการพัฒนาประสบการณ์จริงที่สัมพันธ์กับทุกสาระการเรียนรู้ เป็นการขยายการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยทำให้โลกของเด็กกว้างขวางมากยิ่งขึ้นและเป็นการพัฒนากรอบความคิดในการเรียนรู้ต่อไป ทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยถูกนำมาใช้อย่างมีความหมาย เป็นการพัฒนาทักษะการสังเกตของเด็กโดยผ่านกิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ช่วยพัฒนาความรู้ของเด็กตามเนื้อหาสาระของการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย และสร้างความตระหนักในการเป็นเจ้าของชุมชน

การจัดกิจกรรมทัศนศึกษายังเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา และสามารถบูรณาการทักษะต่าง ๆ เข้าไปได้อีกมากมาย โดยเฉพาะการ บูรณาการไป กับทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัยในโลกปัจจุบันในด้านการอ่าน (reading : อ่านออก) การเขียน (writing : เขียนได้) และการคิดคำนวณ (arithmetics : คิดเลขเป็น) การทัศนศึกษาเด็กปฐมวัยจะได้รับการพัฒนาในเรื่องของการอ่าน ตามระดับพัฒนาการที่เหมาะสมตามช่วงวัย จากการอ่านป้าย อ่านสัญลักษณ์จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การขีดเขียนในสิ่งที่พบเพื่อบันทึกหรือถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก และ ทักษะในการคิดคำนวณเบื้องต้นถึงขนาด รูปทรง การให้เหตุผล ฯลฯ จากแหล่งที่ไปทัศนศึกษา สมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 จะได้รับการพัฒนาจากกิจกรรมทัศนศึกษาผ่านการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย โดยเด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายในการเดินทาง ได้พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ ได้ใช้กล้ามเนื้อเล็ก ในการหยิบ-จับ สัมผัสสิ่งของ รวมไปถึงเป็นการบริหารร่างกายให้มีความแข็งแรง มีสุขภาพที่ดี สถานที่บางแห่งเด็กจะได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ ทำให้สมองปลอดโปร่ง พร้อมรับพลังในการที่จะเริ่มต้นการทำกิจกรรมต่าง ๆ
2. ด้านอารมณ์-จิตใจ โดยเด็กได้รับการผ่อนคลาย ได้รับความสุข ความสนุกสนาน อารมณ์เบิกบาน จากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว
3. ด้านสังคม โดยเด็กจะได้รับประสบการณ์ในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และได้เรียนรู้สังคมจากโลกภายนอก เรียนรู้ข้อตกลง กฎระเบียบตามสถานที่ต่าง ๆ เรียนรู้ความสัมพันธ์ในชุมชนต่าง ๆ รวมไปถึงการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ การเรียนรู้การแบ่งปัน การเสียสละ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
4. ด้านสติปัญญา โดยเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในการทัศนศึกษาผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสังเกต สำรวจ ค้นหาข้อมูล และการเพิ่มพูนประสบการณ์ทางภาษาในการสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ในสถานที่ที่ทัศนศึกษา

กิจกรรมทัศนศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่ครูปฐมวัยสามารถพัฒนาศักยภาพของเด็กปฐมวัยได้ครบทุกด้าน รวมไปถึงเป็นกิจกรรมที่สามารถปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ระเบียบวินัย ได้เป็นอย่างดี

บทบาทครูในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

ครูต้องมีการวางแผนในการทัศนศึกษา เพื่อให้เด็กได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการให้เด็กได้สังเกต สำรวจ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สิ่งที่จะต้องดำเนินการ มีดังนี้

1. มีการเลือกสถานที่ในการทัศนศึกษาร่วมกันกับเด็ก โดยให้เด็กได้เสนอความคิดเห็น บทบาทครูคือการตั้งคำถามกระตุ้นให้เด็กร่วมกันคิดถึงสถานที่ที่ตนเองอยากไปที่สอดคล้องกับเรื่อง และวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้
2. มีการสำรวจสถานที่ในการทัศนศึกษา เพื่อดูความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเรื่อง วิเคราะห์ความเหมาะสมของสถานที่ ระยะทาง ระยะเวลาในการเดินทาง และความปลอดภัยสำหรับเด็กปฐมวัย รวมไปถึงการได้มีโอกาสสนทนากับบุคคลในสถานที่ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลกับเด็ก เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน
3. มีการหาข้อมูลแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนร่วมกันกับเด็กปฐมวัย ถึงกิจกรรมที่จะปฏิบัติ และข้อมูลสำคัญที่เด็กปฐมวัยต้องการได้รับจากแหล่งเรียนรู้

4. มีการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยได้รับทราบ และส่งจดหมายถึงผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองตอบรับการอนุญาตไปทัศนศึกษา รวมไปถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการไปทัศนศึกษาร่วมกันกับโรงเรียน เช่น หากเป็นสถานที่ที่มีกิจกรรมที่เด็กกับผู้ใหญ่สามารถปฏิบัติร่วมกันได้ หรือเป็นสถานที่เปิด พื้นที่กว้างขวาง ครูปฐมวัยสามารถให้ผู้ปกครองลงชื่อและไปทัศนศึกษาเพื่อเรียนรู้ร่วมกันกับเด็กปฐมวัย ก็จะเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน

5. มีการเตรียมความพร้อมในการเดินทางสำหรับเด็กปฐมวัย เช่นการระบุให้เด็กแต่งเครื่องแต่งกายที่กระชับกระฉ่ง การสวมหมวกกันแดด กระจกน้ำ และครูควรมีการติดป้ายชื่อ เบอร์โทรศัพท์โรงเรียนและเบอร์โทรศัพท์ครูผู้ดูแล เพื่อป้องกันการพลัดหลง

6. มีการสร้างข้อตกลงร่วมกันกับเด็กก่อนการไปทัศนศึกษา เพื่อการดูแลเด็กปฐมวัยที่เป็นระเบียบ

7. มีการสรุปองค์ความรู้หลังจากกลับมาจากทัศนศึกษา บทบาทครูคือการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้คิดและเชื่อมโยงประสบการณ์จากการไปทัศนศึกษาถึงองค์ความรู้ที่ตนเองได้รับ รวมไปถึงความรู้สึกที่ตนเองมีต่อการไปทัศนศึกษา

8. มีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาต่อไป เพื่อประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

นอกจาก 8 บทบาทหลักข้างต้นแล้วนั้น ครูปฐมวัยควรมีภาวะความเป็นผู้นำ เพื่อให้เด็กปฐมวัยเกิดความไว้วางใจ และเชื่อมั่นว่าครูของตนเองนั้นสามารถดูแลตนเองและเพื่อนๆได้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้ทัศนศึกษาได้อย่างอบอุ่นและมีความมั่นคงทางจิตใจ

Levin (2016: Online) ได้สรุปขั้นตอนในการวางแผนการไปทัศนศึกษาให้มีคุณค่าสำหรับเด็กปฐมวัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษานโยบายการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาของโรงเรียน โดยการพิจารณาและศึกษาให้เข้าใจอย่างละเอียด ก่อนกำหนดรูปแบบกิจกรรมทัศนศึกษา
2. พิจารณาประโยชน์ของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาอย่างรอบคอบ
3. จัดผู้ดูแลเด็กให้เหมาะสมเนื่องจากเด็กปฐมวัยยังเล็กอยู่ต้องมีการดูแลเป็นพิเศษ
4. คำนวณ ระยะทาง สถานที่ในการจัดไปทัศนศึกษา
5. การพิจารณาค่าใช้จ่ายในการจัดไปทัศนศึกษา
6. ทำเรื่องขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียน
7. แจ้งผู้ปกครองทราบถึงกำหนดการและค่าใช้จ่ายในการไปทัศนศึกษา รวมทั้งหากมีความต้องการผู้ดูแลเด็กเพิ่ม

เทคนิคการสร้างร่วมมือกับผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับครูปฐมวัยในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษานั้น จะแตกต่างกันไปตามบริบทของโรงเรียน เช่น สังกัดของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน ฯลฯ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ปกครองในการให้การสนับสนุน เช่น ความพร้อมทางเวลา ความพร้อมทางด้านการ

งาน ความพร้อมทางการศึกษา ความพร้อมทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ครูปฐมวัยจึงต้องวิเคราะห์บริบทของผู้ปกครอง และโรงเรียนของตนเองก่อน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวางแผนการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองได้อย่างเหมาะสม สิ่งที่ครูปฐมวัยจะสามารถขอความร่วมมือกับผู้ปกครองได้นั้น ครูปฐมวัยควรมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการออกไปทัศนศึกษาแต่ละครั้ง โดยสิ่งที่ผู้ปกครองจะสามารถสนับสนุนได้นั้น มีดังนี้

1. การเสนอ และแสดงความคิดเห็นสถานที่ในการทัศนศึกษา โดยครูปฐมวัยสามารถจัดประชุมร่วมกันในห้องเรียน เพื่อขอความคิดเห็น และมติจากผู้ปกครอง การประชุมดังกล่าวจะเป็นเสมือนการประชุมสัมพันธิ์ให้ผู้ปกครองรับทราบไปในตัว และเป็นการขออนุญาตอย่างไม่เป็นทางการ การประชุมดังกล่าวจะมีประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันในกลุ่มผู้ปกครองและครูปฐมวัย ดังนั้นการให้ความสนับสนุนต่างๆจะสะดวกมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ทั้งนั้นครูปฐมวัยจะต้องเป็นผู้ดำเนินการประชุมที่มีคุณภาพ คือต้องมีข้อมูลพื้นฐานของสถานที่ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเรื่องที่จะศึกษาอย่างละเอียด มีจิตวิทยาและความสามารถด้านภาษาในการสื่อสาร มีไหวพริบในการแก้ปัญหา และสามารถสรุปประเด็นได้ดี

2. การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการติดต่อ ประสานงานสถานที่ทัศนศึกษาร่วมกันกับครู เช่น เป็นสถานที่ที่ผู้ปกครองมีความคุ้นเคย เป็นต้น

3. การให้ผู้ปกครองร่วมทัศนศึกษาเพื่อเรียนรู้ร่วมกันกับบุตร-หลานของตนเอง ทั้งนี้ครูปฐมวัยต้องวิเคราะห์สถานที่ในการทัศนศึกษา ถึงความเหมาะสมของพื้นที่ และกิจกรรมว่ามีกิจกรรมที่ผู้ปกครองกับเด็กสามารถทำร่วมกันได้หรือไม่ ซึ่งหากสถานที่มีค่าใช้จ่าย ครูปฐมวัยจะต้องแจ้งให้ผู้ปกครองได้รับทราบก่อน การไปทัศนศึกษาที่มีผู้ปกครองไปด้วยนั้น จากการศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เด็กปฐมวัย และสัมภาษณ์ครูประจำชั้น แสดงให้เห็นว่าการไปทัศนศึกษาดังกล่าวจะสร้างความประทับใจ และจดจำได้มากยิ่งขึ้น ด้วยเด็กจะรู้สึกภาคภูมิใจ มีความอบอุ่น และสนุกสนาน

แนวทางการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาในระยะเวลา 1 ปีการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

ครูปฐมวัยมักจะถามคำถามเรื่องของการจำนวนในการเรียนรู้แบบทัศนศึกษาว่าควรจะมีการจัดกิจกรรมนี้ในจำนวนกี่ครั้งถึงจะเพียงพอ และเหมาะสมกับการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัย หากจะหาคำตอบที่เป็นหลักการที่แน่นอนเห็นจะไม่มีเอกสารใดๆได้เขียนระบุเป็นจำนวนครั้งที่ตายตัว แต่หากถามถึงความจำเป็นนั้น จะกล่าวได้ว่าอย่างน้อยใน 1 ภาคการศึกษาควรมีการพาเด็กออกไปทัศนศึกษาเพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ และสร้างแรงจูงใจที่ดีในการเรียนรู้ แต่ทั้งนี้จำนวนครั้งดังกล่าวขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของโรงเรียน และการออกแบบการเรียนรู้ของครูปฐมวัยที่สร้างสรรค์ โดยจะขอยกตัวอย่างในการบริหารจัดการดังนี้

ในหนึ่งภาคเรียน การออกแบบโครงสร้างหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ของภาคการศึกษาต้น และภาคการศึกษาปลาย เมื่อได้มีการสังเคราะห์สาระการเรียนรู้จำนวน 4 สาระ เพื่อจัดหน่วยการเรียนรู้ให้ครอบคลุมกับสาระที่ควรรู้ และระดับชั้นแล้วนั้น ครูปฐมวัยสามารถวิเคราะห์เรื่องที่เรียนในหน่วยการเรียนรู้ของภาคการศึกษานั้น ๆ เพื่อออกแบบการทัศนศึกษา โดยการทัศนศึกษาไม่จำเป็นต้องออกไปนอกรั้วโรงเรียนเสมอไป การเดินไปเรียนรู้ชื่อ และสีส่นของดอกไม้ข้างรั้วโรงเรียน ในหน่วยดอกไม้ การเดินสำรวจความแตกต่างของต้นไม้รอบๆโรงเรียน ในหน่วยต้นไม้ เพียงแค่นี้ก็ทำให้หัวใจของเด็กพองโต และเกิดการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของเด็ก

ปฐมวัยได้เช่นกันนอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มระดับความสนใจในการเรียนรู้ 1 วันนั้นได้มากกว่าการเรียนรู้จากบัตรภาพในห้องเรียน

นอกจากการวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ ครูปฐมวัยสามารถจัดเป็นโครงการ โดยตั้งชื่อให้น่าสนใจ และจัดหมวดหมู่ให้อยู่ในโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยสามารถใช้งบประมาณเรียนฟรีอย่างมีคุณภาพ 15 ปี ที่รัฐบาลจ่ายให้กับเด็กเป็นรายหัว มาใช้จ่ายในการดำเนิน โดยโครงการดังกล่าวจะต้องเกิดจากการวิเคราะห์และออกแบบเส้นทางการเดินทางไปที่ทัศนศึกษาที่เชื่อมโยงกันในแต่ละระดับชั้น การทัศนศึกษาในรูปแบบนี้จะเป็นการทัศนศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเปิดประสบการณ์ที่กว้างขึ้นจากรั้วโรงเรียน นอกจากนี้การเรียนรู้ระดับปฐมวัย จะมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งในโรงเรียน คือการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (project-based learning) ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจของเด็กเอง และเด็กเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ในโครงการนั้น ๆ ด้วยตนเอง ดังนั้นควรหาสถานที่ที่สอดคล้องกับโครงการดังกล่าว ให้เด็กได้ไปเรียนรู้จากสถานที่จริง เพื่อประสบการณ์ตรงที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็กเอง

บางโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา ที่แตกต่างกันออกไป เช่น การทำเป็นแรลลี่ทัวร์ โดยจัดเป็นการทัศนศึกษา 1 วัน ตามจุดสถานที่ที่ได้ออกแบบไว้ และในแต่ละจุดจะมีกิจกรรมที่สานสัมพันธ์ครอบครัว ซึ่งโครงการแบบนี้มักจะจัดขึ้นในช่วงวันศุกร์ เพื่อความสะดวกของผู้ปกครอง หรือการทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ เช่น การทัศนศึกษาโรงเรียนที่ด้อยโอกาส เพื่อนำสิ่งของไปบริจาค และทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็ก ๆ ในโรงเรียน การทัศนศึกษาแบบนี้จะทำให้เด็กมีจิตใจที่ตื่นตัว รู้จักการให้ การเสียสละ และการเข้าสังคมอีกรูปแบบหนึ่งที่นอกเหนือจากบริบทที่ตนอาศัยอยู่ (การทัศนศึกษาแบบนี้ จะเป็นการสำรวจความสนใจไม่บังคับ และผู้ปกครองสามารถเข้าร่วมได้)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การนำเด็กไปทัศนศึกษานั้นสามารถกระทำได้เท่าที่ความสะดวกจะเอื้ออำนวย หากเด็กได้ออกไปทัศนศึกษามากเท่าไร ยิ่งเป็นการเพิ่มประสบการณ์ให้กับเด็กได้มากเท่านั้น

สิ่งที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กปฐมวัยเมื่อต้องไปทัศนศึกษา

การนำเด็กได้ออกไปเรียนรู้นอกห้องเรียน ย่อมจะนำมาซึ่งความตื่นตาตื่นใจ ทำให้การควบคุมชั้นเรียนสำหรับครูปฐมวัยเกิดความลำบากมากกว่าการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนตามปกติ ดังนั้นสิ่งที่ครูควรปลูกฝังให้กับเด็กปฐมวัยในการออกไปทัศนศึกษาควรคำนึงถึง การปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียน การปฏิบัติตามข้อตกลงของแหล่งเรียนรู้ การดูแลความปลอดภัยตนเอง

การปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียน การปลูกฝังด้านนี้เด็กควรเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการสร้างข้อตกลง และยอมรับข้อตกลงให้ห้องเรียนร่วมกัน โดยข้อตกลงดังกล่าวจะต้องมีการทบทวนความเข้าใจให้ตรงกันก่อนออกไป ทัศนศึกษา และควรมีการเสริมแรงสำหรับเด็กที่ปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแรงจูงใจสำหรับเด็กคนอื่นๆ

การปฏิบัติตามข้อตกลงของแหล่งเรียนรู้ นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปลูกฝังให้เด็กปฐมวัยปฏิบัติตาม โดยครูต้องเป็นผู้หาข้อมูลต่าง ๆ มาสนทนา พูดคุยกับเด็ก ๆ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจ โดยแต่ละสถานที่ข้อตกลงและข้อจำกัดย่อมแตกต่างกันออกไป หากเด็กปฐมวัยปฏิบัติตามได้นับว่าเป็นการให้เด็กได้เรียนรู้พื้นฐาน

การปฏิบัติตามสังคม การดูแลความปลอดภัยตนเอง ควรปลูกฝังให้ได้กระตือรือร้นความปลอดภัยตนเองในระดับความสามารถของเด็กปฐมวัย เช่น ไม่เดินแยกกลุ่มจากเพื่อน ๆ

บทสรุป

กิจกรรมทัศนศึกษา เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ผ่านการจัดกิจกรรมได้ในหลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงธรรมชาติ ความสนใจของเด็ก และความพร้อมของเด็ก ครอบครัว ความสามารถในการจัดการของโรงเรียน กิจกรรมทัศนศึกษาต้องมุ่งเน้นพัฒนาสมรรถนะทางด้านการสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และพัฒนาการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความสร้างสรรค์ และนวัตกรรมอันเป็นสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นในการดำรงชีวิต และเป็นฐานในการเรียนรู้ต่อไป ด้วยการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาจากการมีส่วนร่วมจากเด็ก คณะครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- แคทลียา จักขุจันทร์. (2014). “ผลของการจัดประสบการณ์คณิตศาสตร์โดยใช้ศิลปะแบบบูรณาการที่มีต่อความสามารถทางคณิตศาสตร์ของเด็กอนุบาล”. *OJED*, Vol.9, No.4, 2014, pp. 435 - 448.
- ชลธิชา หอมพุ่ม และ สมพร ร่วมสุข. (2559) “การสอนคณิตศาสตร์กับพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนและ การเสริมสร้างความภูมิใจในภูมิปัญญาไทย” *Veridian E-Journal, Silpakorn University* ปีที่ 9 (ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2559) หน้า 1549 -1563.
- ทศนา แหมมณี. (2558). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิรินทร์ ลัดดาภิบาล. (2551). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภาภรณ์ ปั่นกล้า. (2558) “ผลการใช้กิจกรรมศิลปะเชิงพหุปัญญาตามแนวคิดของไฮเวอร์ต การ์ดเนอร์ ที่ส่งเสริมความสุขและทักษะทางศิลปะในเด็กปฐมวัย” *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, ปีที่ 8 (ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2558) หน้า 1313 – 1327.
- อัจฉรา น้ำไพฑูรย์. (2012). “การศึกษาดูงานครูในการส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กวัยอนุบาลในเครือโรงเรียนปัญญารุจา เขต 3.” *OJED* , Vol.7, No.1, 2012, pp. 1558 - 1565.

ภาษาต่างประเทศ

Athman,J and Monroe, M.C. (2015). Enhancing Natural Resource Programs with Field Trips. from <http://edis.ifas.ufl.edu/fr135>.

Berry Street Childhood Institute. (2016). *21st Century Childhood*.

From <http://www.childhoodinstitute.org.au/>

- Levin, V. (2016). **Preschool field trip ideas**. from <http://www.pre-kpages.com/products/>.
- Mid-State Early Childhood Direction Center Syracuse University. (2016). **Preparing Our Littlest Learners for the 21st Century**. From http://ecdc.syr.edu/wpcontent/uploads/2014/08/Common-Core-bulletin.final_1.pdf
- Nabors, M.L. , Edwards, L.C. , Murray, R.K.(2009). Making the Case for Field Trips: What Research Tells Us and What Site Coordinators Have to Say. **Education**, Vol .129 No.4 p 661-667.